

מעמד האישה

נשים רוקדות/ יורם טהר לב

בנות עשרים יוצאות בריקוד
כי חתן הן מוכרחות לצוד
מי שלא תצוד בבוא זמנה
תישאר לה רווקה זקנה
שנות העשרים הן שנות נעורינו
כבר יצאנו מחסות הורינו
מחסות הורינו רק יצאנו
וכבר יש לנו בנות שלנו.

באנה, באנה הבנות
בשמחה וגם בעצב
כך נרקוד לפי הקצב
אם נרצה או לא נרצה
אז תזמורת מוסיקה!
במחול נצא.

בנות שלושים הן מוכרחות לרקוד
רק בשביל לצאת מן הסירים
בנות שלושים הן מוכרחות לרקוד
שיחשבו שהן רק בנות עשרים
הילדים גדלים אל מול עינינו
עוד מעט נהיה כמו הורינו
מוכרחים לרקוד וגם לשמוח
זה עוזר לזכור וגם לשכוח.

באנה, באנה הבנות...

בנות ארבעים הן מוכרחות לרקוד
הרגליים הן עוד חטובות
אלו הן שנותינו הטובות
סוף סוף יצאנו מכל החובות
והבת היא כבר עלמה נחמדת
וגם היא עם בחורים רוקדת
וכשיש לנו ילדה כמוה
אז אפשר לרקוד וגם לשמוח.

באנה, באנה הבנות...

בנות מאה הן מוכרחות לרקוד
ועם הנכדים והנינים
בנות מאה הן מוכרחות לרקוד
שיתפקעו כל הידידים
בנות מאה רוקדות על הבלטה
שהבעל יאזין מלמטה
גם אם בלב ישנה טיפונת עצב
ברגלים עוד שמור הקצב.

באנה, באנה הבנות...

חומר רקע.....	עמוד 2
פעילויות.....	עמוד 10
קישורים.....	עמוד 12

חומר רקע

גישות באפליית נשים

תיאורית ההון האנושי

את אחד מההסברים המקובלים להשפעה של היסטוריית התעסוקה של נשים ומעמדן בשוק העבודה על רמת התגמולים שלהן, מספקת תורת ההון האנושי. על פי גישה זו, מאחר שנשים קוטעות את פעילותן בשוק העבודה, לעתים למספר שנים עם לידת ילדיהן, הן צוברות פחות ניסיון תעסוקתי מהגברים העובדים באופן רצוף. לפי תורה זו, מיומנויותיהן של הנשים מדלדלות ומאבדות מערכן בזמן היותן מחוץ לכוח העבודה, מה שמוביל לירידה בפריון עבודתן. כתוצאה מכך, כשהן חוזרות לשוק העבודה, הן נאלצות להסתפק בשכר נמוך. בנוסף לכך, תורת ההון האנושי טוענת כי עצם הפסקת העבודה מעידה גם על המחויבות הפחותה שלהן לשוק העבודה.

לפי השקפה זו, מעסיקים רבים רואים נשים עובדות כלא יציבות וכבעלות מחויבות נמוכה יותר לשוק העבודה. לכן אינם ששים להשקיע בהן מבחינה מקצועית או לקדם אותן למשרות שיש בהן אחריות ושכר גבוהים.

המעבר למשרה חלקית הוא אחת הדרכים לשמירה על מיומנויות מקצועיות ועל הקשר עם שוק העבודה גם בתקופות שבהן המשפחה תופסת נתח נכבד מזמן של הנשים. אומנם פתרון זה בעייתי כיוון שנשים שבחרו באפשרות זו על מנת לשמר את המיומנויות שלהן, מתקשות, בשוּבן לעבודה במשרה מלאה, להגיע לרמות שכר גבוהות. המעבר למשרה חלקית מלווה בניעות כלפי מטה בסולם התעסוקתי. כמו כן העובדות במשרה חלקית נתפסות כפחות מסורות מאלו הממשיכות לעבודה במשרה מלאה בריציפות. השפעות התעסוקה החלקית ימשכו אפוא לכל אורך מעגל החיים.

קיימת טענה אחרת, גם היא נגזרת מתיאוריית ההון האנושי, המדגישה את הקשר שבין המחויבויות המשפחתיות של נשים ודפוס העבודה הנגזר מהן לבין הבחירה המקצועית שהן עושות. מכיוון שנשים מביאות בחשבון את המחויבות שלהן למשפחה, הן מצפות שיהיה להן דפוס תעסוקתי מקוטע, ובהתאם לכך הן בוחרות במקצועות ש"הקנס" בהם על תעסוקה לא רציפה אינו גבוה. בצורה כזו הן מפחיתות את המחיר הכרוך בתעסוקה מקוטעת.

מגברים מצפים להשתתף בכוח העבודה באופן רצוף במהלך חייהם, כך שהשתלבותם במקצועות שהכישורים הנרכשים בהם כתוצאה מניסיון מצטבר במקצוע, משפרת את שכרם לאורך זמן. מנשים, לעומת זאת, מצפים להיעדר משוק העבודה בתקופות שונות בחייהן, לפיכך השתלבותן במקצועות שאינם דורשים הכשרה ואימון של שנים, קלה יותר. ניתן לטעון, שכך הן ממזערות את הנזק הכלכלי הכרוך בהפסקת עבודה. משמע, שדפוס עבודה זה שאינו רציף, ישפיע פחות על רמת שכרן בשלב מאוחר יותר (שממילא נמוך ביחס לגברים).

לא נמצאה תמיכה לטענה זו, והמסקנה המקובלת מצביעה על כך שהמגדר, ולא דפוסים מסוימים של התקשרות לכוח העבודה, הוא האחראי לשכיחות הגבוהה של נשים במקצועות משניים ולהכנסה הנמוכה יחסית שלהן.

לטענת המתנגדים הטענות נסמכות על הנחות יסוד שוביניסטיות טיפוסיות: שגברים אינם נעדרים מעבודה (כיוון שאין להם מחויבות לילדים שהם מולידים), שערכי משפחה, מחויבות חברתית לילדים וזקנים, או מיומנויות הקשורות בחיי משפחה אינם כישורים ראויים לתגמול בעבודה, וכו'.

המודל אף אינו מסביר מדוע בתפקידים זהים לחלוטין, עם כישורים כמו ותק, דירוג מקצועי, או תארים, זהים או אף גבוהים יותר, עדיין נשים מקבלות משכורות נמוכות בשליש במוצע.

ייחוס סיבתי

על פי גישה זו תפיסותיהם של בני האדם לגבי הסיבות שהובילו להצלחה או לכישלון בביצוע משימות השגיות יכולות לספק מידע חשוב שיסייע בזיהוי התנהגות הישגית. אפשר להבחין בין סיבות פנימיות להצלחה (יכולת או מאמץ) לבין סיבות חיצוניות (עזרה, מזל או קושי התפקיד); בין סיבות יציבות (יכולת) לבין סיבות משתנות (מאמץ או מזל); בין סיבות שהן בשליטת הפרט (מאמץ) לבין סיבות שאינן בשליטת הפרט (קושי משימה).

על פי תיאוריית הייחוס הסיבתי, גברים נוטים לייחס לעצמם את ההצלחות ולהאשים גורמים חיצוניים בכישלונם. בדומה, לייחס את הצלחותיהם לגורם פנימי יציב כמו יכולת, ואת כישלונותיהם לגורם לא יציב כמו מזל. לעומת זאת נשים - בין שהן מצליחות ובין שהן נכשלות - מנמקות את הביצועים שלהם בצורה שונה: נשים נוטות יותר מגברים להסביר את הצלחותיהן בסיבה לא יציבה כמו מאמץ, ולא בסיבה יציבה כמו יכולת, ואת הכישלונות הן נוטות לתלות בסיבה יציבה: בחוסר יכולתן.

לדעת פריז (Frieze, 1982), ההבדל בין המינים בדפוס הנמקות להצלחה מקורו ב"מעגל" הציפיות הנמוכות של נשים. מכיוון שלנשים יש מלכתחילה ציפיות נמוכות, הצלחה וכשלון כאחד אינם מולידים אצלן ציפיות גבוהות יותר לעתיד: את ההצלחה הן מנמקות בסיבות חיצוניות לא יציבות ואת הכישלון בסיבות פנימיות יציבות. כמו כן קיימים גורמים נוספים כמו חשש שהצלחה, למשל שכר גבוה, תיתפס בעיני הבעלים או הגברים בכלל כאיום, והחשש שאל הצלחה יתלוו בעיות הטיפול בבית ובמשפחה ועימותים פנימיים.

יתכן גם שהיסוסן של נשים לייחס הצלחה ליכולתן נובעת מן הנורמה החברתית, שעל פיה נשים אמורות להצניע את הישגיהן. לעומת זאת הנורמה החברתית מנציחה לגברים להתגאות בהישגיהם ולחוש בטחון ביכולתם. כך למעשה הפנמת תפיסות סטריאוטיפיות לגבי יכולתן וסיכוייהן של נשים להצליח משפיעה על נטייתן לצפות להצלחה פחות מגברים, לייחס את הצלחותיהן לגורמים חיצוניים ולא יציבים ולהאמין שיכולתן פחותה מזו של הגברים וכי הישגיהן בלתי צפויים.

חוקרים שונים במדעי החברה טוענים כי לנשים עקב תהליכי החיברות שעברו, יש "פחד מהצלחה". כך שגם אם נשים מגיעות לנקודות מפנה שיכולות להוביל אותן להצלחה (נניח עבודה חדשה ומתגמלת יותר, לימודים גבוהים וכדומה) הן לא יעשו זאת, כיוון שמראש הן מניחות שיכשלו. הפחד מהצלחה, מהווה גורם קריטי, כיוון שהוא גורם לנשים לפספס הזדמנויות שיתכן ויכלו להביא לשיפור מצבם הכלכלי ולשוויון רב יותר בין המינים.

למידה חברתית

על פי דוד לין, מקורם של ההבדלים בין המינים הוא חברתי והם תוצאה ישירה של דרכי חינוך נבדלות של בנים ובנות כלומר, תפקידי המין הם נרכשים.

הילד נוהג על פי תרשים כללי של התפקיד הגברי ולא דווקא על פי דגם חיקוי שנכחותו קבועה ועקיבה כמו האם. למעשה לומד הילד בהדרגה להזדהות עם דימוי של תפקיד מין סטריאוטיפי השכיח בחברה שבה הוא גדל, ולא עם אביו. חרדתם של הבנים מפני הענישה המוטלת עליהם בנוקשות רבה מזו המוטלת על הבנות – מובילה הן לאימוץ קפדני של תפקיד המין הגברי והן להתפתחות של עוינות וזלזול כלפי הנשים. לעומת זאת אצל הבנות – התנהגות החורגת מן המקובל אינה נתקלת בלחצים חברתיים תכופים. עם זאת, סבור לין שנטיות לחוש נחותות מן הגברים מקורה ביחס שלילי של החברה כלפיהן ולא דווקא במבנה האנטומי שלהן או "קנאת הפין" שלהן, כפי שסבר זיגמונד פרויד.

נראה, כי תהליך החיברות של נשים וגברים שונה מרגע לידתן. למשל, נהוג להלביש לבנים כחול לעומת ורוד לבנות. או לקנות נשק לבנים ובובות לבנות. תהליכים אלו ורבים אחרים יוצרים קונפורמיות מגדרית של נשים וגברים לנורמות המקובלות מהם.

תאוריית הציפיות

תיאוריה זו, (Expectation States Theory) מציעה כי הפרט משתמש במאפייני סטטוס, כגון: מין, גזע וגיל, בכדי ליצור ציפיות ראשוניות לגבי היכולת של הפרט לפעול בחברה. לדוגמא: מצפים מגברים לאישי מקומות בעבודה בעלי כוח רב יותר מאשר המשורות בהן מחזיקות נשים, ולהשתמש בכוח הניתן להם מתוקף תפקידם, כלומר להיות יותר אגרסיביים ותחרותיים מאשר נשים. דוגמא נוספת, יתכן למשל שאישה בתפקיד ניהול תוכל להיתפס כאימהית ורחמנית, בהתאם לציפיות

המגדריות ממנה. ואילו מנהל לעומתה ייתפס כיוזם וביצועיסט. זאת, למרות שלשניהם אותו סגנון ניהול, אך תגובת הסביבה אליהם לוקה בתפיסות מגדריות הנותנות להם ייצוג שונה בעיני המתבונן.

פרקטיקות של אפליית נשים

מאז שנות ה-70 וההצלחות של הפמיניזם הליברלי המסגרת החוקית ברוב הדמוקרטיה המערביות היא ניטרלית מבחינת מגדר, אך מצבן של נשים, הן מבחינה כלכלית והן מבחינות אחרות, נשאר פחות טוב מזה של גברים. מספר תיאוריות מנסות להסביר תופעה זו:

הפרדת עיסוקים מגדרית

הפרדת עיסוקים מגדרית במקצוע מסוים משמעה ששיעור העוסקים בו מבני מגדר אחד, גבוה או נמוך באופן משמעותי יחסית לאחוז השתתפותם בכוח העבודה.

רק מיעוט קטן של מקצועות הם מאוזנים, כלומר יש בהם שיעור דומה של גברים ונשים. במרבית המקצועות נמצא רוב נשי או רוב גברי. המקצועות בעלי הרוב הנשי הינם "מקצועות נשיים", כגון הוראה וסיעוד, בעוד שהמקצועות שיש בהם רוב גברי הינם "מקצועות גבריים", כגון ניהול והנדסה.

התיאוריה המבנית

תיאוריה זו (Structural Theory) טוענת כי אחת הסיבות למעמדן הנמוך של הנשים בחברה הינה נגישות פחותה למשאבים אשר משפיעים על החברה. לכן כאשר הן נמצאות בעמדות כוח הזהה לזו של הגברים (למשל במקום העבודה), נראה כי הן נופלות מהם במידת יכולתן להפעיל סמכות. המבנה ההיררכי של האנשים בסיטואציה משפיע על הדרך בה הם יתנהגו ויתפסו את התנהגותו של הזולת.

למרות חשיבותה של התיאוריה המבנית, עקב הביקורת הרבה עליה היא אינה זרם מקובל בסוציולוגיה של ימינו להסבר תופעות חברתיות.

תאוריית הזהות המצבית

תיאוריה זו (Situational Identity Theory) מאחדת שתי תיאוריות: תאוריית האינטראקציה הסימבולית ותאוריית הייחוס. טענתה של תיאוריה זו היא כי בכל סיטואציה בה אנו נתקלים, אנו מפרשים את התנהגותו הפרט על-פי הסטריאוטיפים בהם אנו מחזיקים ובמקביל הפרט מנסה להתנהג עפ"י הציפיות של החברה אשר נובעות מהסטריאוטיפים שיש לנו.

לדוגמא: כאשר גבר ואישה ממלאים תפקיד זהה בעבודה, הציפיות של הארגון והחברה מכל אחד מהם הינן שונות וזאת בשל הסטריאוטיפים שיש לנו בקשר לכישורים השונים שיש לגבר ולאישה. כתוצאה מכך הגבר והאישה ינהגו באופן שונה בסיטואציה דומה, עקב הציפיות השונות של החברה מהם בתפקיד המסוים.

תקרת הזכוכית

סינדרום "תקרת הזכוכית" משקף אפליה בין גברים לנשים שאינה ניתנת למדידה כמותית. אמנם למראית עין נשים וגברים הם בעלי סיכויים שווים להגיע לעמדות ניהול ותפקידים בכירים, אבל קיימת "תקרת זכוכית" שקופה אשר עוצרת את הנשים בעלייתן אל מוקדי הכוח והכסף ורק בודדות מצליחות לעבור תקרה בלתי נראית זאת. למעשה תקרת הזכוכית שמעליה שוכנות עמדות הניהול הגבוהות לא הוסרה גם לאחר ההצלחה העצומה של נשים בכיבוש מקצועות שבעבר היו מבצרים גבריים כגון: רפואה, משפטים, מחשבים, פסיכולוגיה, חשבונאות, ארכיטקטורה ועוד. ניסיונות לשבור את תקרת הזכוכית אירעו למשל בפוליטיקה, שם הוקצו ("שוריינו") לנשים מספר מסוים של מקומות ריאליים במפלגות בכדי לנסות לנתץ את אותה תקרת זכוכית. כדי לבטל את אותה אפליה הבאה מצד הממסד. דוגמא בולטת לאפליה הממסדית היא השתלבותן של נשים בצבא, או ליתר דיוק שלילת שירותן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל. פורצת הדרך בתחום הייתה אליס מילר, שגרמה לצה"ל לשנות את מדיניותו לאחר שהגישה בג"ץ שלמעשה כפה על צה"ל לפתוח את קורסי הטיס גם לנשים. אך בעוד שמילר הצליחה לשנות את המחסום הבלתי עביר, סביר שנוצרה בפועל "תקרת זכוכית". וזאת, עקב התבטאויות שונות של בכירים בחיל האוויר כנגד שירות בנות בתפקידים צבאיים, חוסר רצון של חיילות להיתפס "לא נשיות" וכו' לפי פרסומים שנפוצו בעיתונות הכתובה. כך, שתקרת הזכוכית באשר לתפקידים קרביים לבנות קיימת, ועל כך יעידו מיעוטן של נשים בתפקידים אלו.

יוזמה נוספת לסדיקת אותה תקרת זכוכית, באה מצדה של הכנסת בהצעת חוק אותה הגישו יולי תמיר ואיתי לבני אשר נתמכה על ידי חברות כנסת נוספות. הצעה זו דורשת "ייצוג נשי הולם בתהליכים מדיניים".

וכך כותבת ח"כ יולי תמיר באתר לקידום ייצוג נשי הולם בתהליכים מדיניים:

"כאזרחיות שוות זכויות וכנשים בעלות מודעות חברתית ופוליטית, אנו דורשות שותפות מלאה בתהליך קבלת ההחלטות. אסור להשאיר את המאבק הזה לרצון הטוב של המנהיגים הישראלים שגורסים רובם ככולם כי בטחון, משא ומתן, פתרון ויישוב סכסוכים הם טריטוריה גברית מובהקת".

הדרה על בסיס מין

תיאוריות רבות המתייחסות לאפליה או מגדר טוענות כי אינדיבידואלים מפלים על בסיס של מין או מוצא. הסיבה לכך לדעת סוציולוגים שונים היא, הדרה על בסיס שוני. משמע, מעסיקים יעדיפו להעסיק אנשים הדומים להם, אלו שנמצאים בשכבה החברתית שלהם, אנשים שבאו מרקע או מוצא דומה, וכמובן גם ממין זהה. מעשים אלו לא תמיד נעשים באופן מודע, אלא מובלעת בהם הנחה חברתית כי אנשים ידעו להסתדר טוב יותר עם אלו המכירים את הקודים החברתיים בהם הם

פועלים. כך יוצא, שאם בפועל גברים רבים הגיעו לעמדות מפתח, הדרך לנשים, שוב, תהיה קשה יותר מבחינת המסלול לראש המדרג ההיררכי. ולהפך, ניתן יהיה למצוא גברים המופלים לרעה על ידי נשים בעמדות כוח על בסיס מינם. כתבות שונות בעיתונות הישראלית והעולמית על יחסים בין המינים במקום העבודה, מציינים כי גברים רבים מאוימים מסמכות נשית - "גברים לא אוהבים לקבל פקודות מנשים". טענות מסוג אלו, אף הן גוררות אפליה, מאחר שהן מצמצמות פוטנציאלית את היכולת של נשים להתברג לתפקידים בעלי סמכות, עקב טענות מסוג זה.

תנועת "ארבע אמהות" וזכותן של נשים להשמיע את דעתן

בחלוף 5 שנים מהנסיגה מלבנון החליטה מיה בנגל, כתבת מעריב, לרכז שלוש ממייסדות "ארבע אמהות" לשיחה על תרומתן ליציאה מלבנון תחת הכותרת "החדרנו את הקול הנשי לשיח הציבורי". "חשוב לי שיזכרו אותנו כקבוצה של אמהות שהובילה מהלך והשפיעה לתוך הציבוריות הישראלית" - כך אומרת זהרה ענתבי, ממייסדות תנועת "ארבע אמהות".

האומנם? האם היום במבט לאחור אין הדרה של נשים אלו מהשיח הציבורי? האם אין התעלמות בשיח התקשורת, הציבורי והפוליטי מתרומתן של "ארבע אמהות" ליציאה מלבנון

מאת גל גלבע, 25.05.2005

"ארבע אמהות" - התנועה

תנועת "ארבע אימהות" הוקמה ב-1997 לאחר אסון המסוקים, במטרה להביא את ההנהגה בישראל להכרה בצורך לצאת מלבנון ולממש אחר החלטת האום 425. פעולות אלו בוצעו תוך יצירת מודעות בציבור וגיוסו למאבק.

אולם כבר אז לא הייתה קלה הדרך ולא בגלל שלקח שלוש שניים עד שהתחילו להקשיב להן. התקשורת התעלמה מהן. הן נתפסו כ"בכייניות" ואינטרסנטיות לילדיהן וכמובן כחסרות

הבנה צבאית, תפיסה אשר מנעה מהן להשתתף בשיח המדיני-צבאי או ליתר דיוק להדרתן מהשיח.

ההופעה הרדיופנית הראשונה בתוכנית הרדיו "יש עם מי לדבר" הסתיימה בתקיפה מילולית של ברוריה שרון, ממייסדות התנועה, על-ידי מנחה התוכנית בטענה: "מה בכלל את מבינה באסטרטגיה?"

מי את שתגידי אסטרטגיה? לולא הנשים בתקשורת: שלי יחימוביץ' וכרמלה מנשה אשר סייעו להן

לפרוץ לתודעה הציבורית ולהתקבל בשיח, זה כנראה לא היה קורה.

גם היום, כאשר מידי שנה בתאריך ה-5/24 מציינים את יום השנה ליציאה מלבנון, מדירה התקשורת

את "ארבע אמהות" ומתעלמת מתרומתן לנסיגה ומהתהודה הציבורית אותה יצרו. בחמשת השנים

האחרונות, הוזמנו נציגות ממייסדות תנועת "ארבעת אמהות" לדבר בנושא היציאה מלבנון -

פעמיים בלבד, וזאת רק בפנלים שהונחו על-ידי מרב מיכאלי ושלי יחימוביץ'. בכל שאר הפנלים,

ישנה התעלמות מוחלטת, כאילו לא הייתה מעולם תנועה כזו.

מה אנו למדות מזה?

האם תנועת "ארבע אמהות" הכניסה את הקול הנשי אל תוך השיח הציבורי המיליטנטי שהיה נהוג באותה תקופה? כן בהחלט.

האם תנועת "ארבע אמהות" הפרה את הטאבו על תמיכה גלויה בנסיגה מלבנון, והעלתה את הנושא לדיון פוליטי וציבורי? גם כאן התשובה חיובית.

האם תנועת "ארבע אמהות" הצליחה לפרוץ את השיח הגברי-צבאי ולהוכיח שזכותן של נשים להשמיע את דעתן? בזמנו קולן אכן נשמע ובברור, אבל היום האם יש קול נשי ברור בשיח המדיני-צבאי?

האם תנועת "ארבע אמהות" שינתה את השיח בישראל משיח מיליטנטי לשיח אזרחי?

בימים בהם

מצוטט דני יתום כאומר לעמיר פרץ "הכדור היחיד ששמעת שורק ליד האוזן היה כדור פינג

פונג" - אני לא ממש בטוחה. אבל ללא ספק זה לא אותו שיח והנשים אינן מודרות ממנו

כבער.

"אני לא יודעת אם בעתיד, כשידברו על היציאה מלבנון, יזכירו את 'ארבע אמהות' והתרומה

שלה", אומרת ענתבי, וזה יותר מכל אומר את הכול. אולם, מקומה של "ארבע אמהות"

שמור לה

בפנטאון הנשים כהצלחה של ארגון נשי אשר הראה כי הפוליטי הוא הפרטי והפרטי הוא

הפוליטי.

אפילוג

תנועת "ארבע אמהות" הודיעה על פירוקה הרשמי ביום שבו אחרון חיילי צה"ל יצא מלבנון.

ברוריה שרון וזהרה ענתבי, ממייסדות "ארבע אמהות", עברו להתארגנות חדשה הנקראת

"היום

השביעי" יחד עם יוצאי הארגון שתמכו בנסיגה החד-צדדית מלבנון. הם ינסו לנהל מאבק

ציבורי

נוסף לנסיגה מהשטחים.

אחרות, אשר התנגדו להדברות עם המתנחלים התארגנו תחת השם "האם החמישית" גם

הן תאבקנה לנסיגה מהשטחים.

המהפכה האלימה

מאת: רלה מזלי, 08/08/2004

מה יעשו האזרחים המנוצלים שיאבטחו את מעברי הגדר, כשישובו לביתם ולבנות זוגם מצוידים באקדח?

בכירים במשרד הביטחון טוענים ל"מהפכה": "אזרוח" כביכול של מעברי גדר ההפרדה, שיימסרו לחברות שמירה מסחריות. אבל המהפכה האמיתית כבר כאן. בישראל כולה התרחשה בשנים האחרונות "מהפכה" שקטה, שחיסלה סופית את שרידי ההפרדה בין המרחב האזרחי למרחב הצבאי. כבר לא חיילים או שוטרים במדים, כבר לא "כוחות ביטחון" עובדי מדינה לסוגיהם, אלא אלפים רבים של "אזרחים" מופקדים על המעברים, השערים והפתחים במרחב הציבורי, מצוידים בנשק ומורשים לנקוט אלימות מטעם חברות האבטחה, העיריות, משרדי הממשלה... בעצם מטעם כולם ומטעם אף אחד.

בתהליך "האבטוח" המשתלט על המרחב הציבורי בישראל, פחות ופחות ברור מי הגוף האחראי, מי מופקד בדיוק על שומר זה או מאבטחת אחרת, ובעיקר למי לפנות במקרים של שימוש לרעה בכוח. מי אחראי - חברת האבטחה? המוסד שמעסיק אותה? המשטרה? העירייה?

כשמאבטח סירב להכניס תושב הרצליה לבנק בגלל "חזות מזרחית" דווח בתקשורת שהבנק התנער מאחריות בטענה שזו לא המדיניות שלו. כשהבמאי דוד בן-שטרית נפצע פציעות חמורות מהמכות שהפליא בו מאבטח בקריה, האם היה ברור מי אחראי על ואיזה מוסד אמור לתת על כך דין וחשבון?

ציבור "אנשי הביטחון" נעשה לגוף יותר ויותר עמום, מטושטש בגבולותיו ובסימני הזיהוי שלו. ברחובות ישראל מתרחב והולך שטח אפור של הרשאה ממסדית לאלימות. ריבוי של "מנגנוני ביטחון" הוא אחד מסימני ההיכר הידועים והמוכרים למיליטריזם גובר. החברה היהודית בישראל ממוקדת כולה ב"איום הקיומי" מבחוץ, עיוורת למיליטריזם שלה עצמה, וטועה לראות באלפי אקדחים חדשים ברחובות "ביטחון". כך, כשאזרחים חמושי אקדחים, וחיילים ושוטרים ושב"כ ומג"ב וימ"מ ומשמר ומה לא מתפקדים בערבוביה מבלבלת, אפשר לקרוא למיליטריזציה מואצת "אזרוח", ולהאמין ש"מלחמה היא שלום".

בו בזמן, ובקשר הדוק עם תהליך המיליטריזציה, חברות אבטחה מפרות באופן שיטתי וגלוי את חוקי העבודה בישראל ונהנות, כך נראה, מחסינות מוחלטת. ארגונים שונים - ממלכתיים ופרטיים - ממסמים את האחריות במרווחים שביניהם, תוך חסימת ערוצי השקיפות והנגישות למידע, שהם תנאי הכרחי לחברה אזרחית דמוקרטית.

את מחיר ה"אבטוח" משלמות, כמו תמיד, קבוצות מוחלשות המודרות ממרכז החברה, ביניהן נשים. בשנים האחרונות ניכרת עלייה ברורה במספר הנשים שנרצחו באקדחי מאבטחים. מחקרי נשק קל בעולם מעידים כבר שנים שהימצאות אקדח בבית מגבירה את הסיכון לרצח בידי בן זוג אלים. הסיכון הזה גדל מאוד כאשר האשה לא מעורה היטב בשפה ובתרבות השולטות – עובדה המקשה עליה להשיג סיוע והגנה - והוא גדל עוד יותר במשפחות שחיות בעוני. אבטלת הגבר היא גורם מכריע בהגברת הסיכון לרצח נשים בידי בני זוג

אלימים. אחוז ניכר ממאבטחי המרחב הציבורי בישראל חדשים יחסית לתרבות ולשפה העברית – הם עצמם ורוב בנות זוגם. בעוד שמספקים להם נשק אישי, חברות אבטחה רבות מפרות בשיטתיות את זכויות העובד הבסיסיות שלהם. רובם מפוטרים בתום תקופת המקסימום להעסקת עובד זמני כדי לחסוך לחברה פיצויים. רבים מאוד משתכרים פחות משכר המינימום הקבוע בחוק.

מהפכת "האזרוח" מפקידה למעשה את ניהול ההרשאה הציבורית לאלימות בידי חברות כוח אדם, שרבות מהן נבנות מניצול מחפיר של העובדים. העובדה הזאת מגבירה מצידה את רמת הסיכון שבו חיות בנות זוגן. את השירות המקצועי הזה לחברה האזרחית מבקש עכשיו משרד הביטחון להחיל על הגדר.

רלה מזלי, חוקרת את נושא האבטחה בישראל במסגרת פרויקט עולמי של אוניברסיטת האו"ם ביפן; חברה בתנועת "פרופיל חדש" לאזרוח החברה בישראל

פעילויות

נושא:

מעמד האישה

מטרות:

1. ניתוח הייצוג של האישה דרך אנימציה
2. הכרות עם ההתפתחות ההיסטורית של מעמד האישה והייצוג שלה בתרבות

עזרים:

כרטיסיות עם תכונות "גבריות" ו"נשיות", קטעי וידאו ערוכים, וידאו

מהלך:

צפייה בקטעי וידאו של סרטי אנימציה לפי תקופות בהיסטוריה, אחרי כל סדרת סצנות לאסוף מתוך ערימה של כרטיסיות מילים שמייצגות את הנשים בסרטים ומילים שמייצגות גברים. קטעי הוידאו:

- וולט דיסני: האישה התמימה, הטהורה: סינדרלה, שלגיה,

- האישה המפתה: ג'סיקה ראביט, בטי בו

- האישה ה"לוחמת": פאוור פאף, מאנגה יפנית

- האישה האמיצה: מולאן, פוקהונטאס, המסע המופלא

כרטיסיות:

חולשה, תמימות, כוח, כריזמה, רגישות, אומץ לב, אהבה, עדינות, אטימות, שובבות, מיניות, חכמת חיים, דאגה לאחר.

דיון על כל קבוצת סרטים- ניסיון לאפיין את התקופה- איזו מין אישה היא האישה המושלמת?

נושא:

מעמד האישה בפנימייה

מטרות:

1. בירור מעמדן של הנשים בפנימייה- על המצוי מול הרצוי
2. מתן ביטוי אישי בנוגע למעמד הנשים בפנימייה

עזרים:

ספרים\שירים וכ"ו

מהלך:

כל חניך מוצא מתוך ספרים\ שירים\ כל טקסט אחר דבר שהוא רואה בו את המצב הקיים בפנימייה (בנוגע למעמד הנשים) ודבר אחר שהוא המצב הרצוי מבחינתו. את הדיון כדאי לקיים באופן פתוח, מי שרוצה לכתוב את הדברים לפני, גם יכול. השיחה צריכה להתמקד בדגש על ניתוח המצב הקיים, מה מפריע לחניכים, ומה הם הכי היו רוצים שיקרה.

ספרים:

המין השני, סימון דה-בובואר
מיתוס היופי, נעמי וולף
התשמע קולי? ייצוגים של נשים בתרבות הישראלית, עורכת: יעל עצמון
חדר משלך, וירג'יניה וולף
היומנים של סילביה פלאת', סילביה פלאת'

תרבות, אמנות:

אנני לייבוביץ', צלמת
לאה גולדברג, רחל המשוררת
ברברה קרוגר, אמנית

סרטים:

תלמה ולואיז, רידלי סקוט
פורסט גאמפ, רוברט זמקיס
Girlsfight, קארין קוזאמה
אילוף הסוררת, פרנקו זפירלי
האחיות מגדלנה, פיטר מולן
כל סרטי מרלין מונרו
ארין ברוקוביץ', סטיבן סודרברג